

Mongolové na Moravě

1241
bitva u Lehnice

•••
Mongolský vpád do střední Evropy trval sice jen něco málo přes rok, ale do paměti lidí se vryl krvavým písmem. Evropská společnost nebyla na střet s kočovnými z Asie připravená a rychlost a brutalita útoku byla ohromující. Mongolské hordy se nevyhnuly ani Moravě, a i když odtáhly stejně rychle, jako se objevily, strach z nich mizel jen velmi pozvolna

♥
Mongolští koně byli zvyklí na málo jídla a rychlé dlouhé pochody

Ve Střední Asii začala ve 12. století expanze kmene Mongolů, kteří se brzy stali vládci rozsáhlé říše. Významným milníkem říše byla vláda Čingischána, který vedl celou řadu dobovačných válek a značně rozšířil její území. Po jeho smrti roku 1227 pokračoval v expanzivní politice jeho syn Ögedej a ten roku 1235 nařídil tažení na západ, do Ruska. Mongolská hlavní armáda dorazila do Ruska v zimě 1237 a dobyla například Rjazaň nebo Kyjev. Přítomnost Mongolů vyhnala z jejich sídel jiný kočovný kmen – Kumány. S nimi Mongolové válčili již dříve, porazili je a pokládali je za sobě podřízené. Kumáni však požádali o pomoc uherského krále Bélu.

Mongolská hrozba

V době příchodu Kumánů do Uher už i k nám dorazily první kusé informace o mongolském tažení. Nikdo jim však zpočátku nevěnoval velkou pozornost. Prvním obranným krokem bylo konání postů a kajících poutí. Král Václav I. ale přesto zahájil i další, praktičtější kroky k obraně země. Nařídil vylepšit opevnění Pražského hradu a dalších důležitých sídel a pevností v pohraničí. Rozeslal také poplašné zprávy do sousedních zemí, aby je přiměl k přípravám na mongolský vpád. Sám pak svolal poměrně velkou armádu. Mongolský útok se očekával po Velikonocích, v tom se středověcí taktici nemýlili. Mylně se však domnívali, že Mongolové přišli dobýt Evropu a že budou chtít postupovat dále na západ. Mezitím na

rozkaz Čingischánova vnuka Batua rozdělili své síly a zamířili za Kumány do Uher. Jeden proud pod vedením Kadana postupoval severní cestou přes Polsko a druhý mířil pod vedením Batua přímo do Uher.

Postup Polskem byl pro Mongoly velmi snadný, protože se jednalo o rozdrobené území, a zkáza, kterou působili, byla veliká. Nezdržovali se ovšem dobýváním silně opevněných sídel, ani nevyhledávali velké bitvy. Asi k nejznámější z nich došlo 9. dubna 1241 poblíž slezského města Lehnice. Tam soustředil polský kníže Jindřich II. Pobožný poměrně silné vojsko, které doplnil i sbor složený z německých řádových rytířů. Celkem měl k dispozici asi 1 500 mužů. Kadan měl jasnou přesilu, odhadem 8 000 vojáků. Nastalý boj byl krutý a polské vojsko bylo na hlavu poraženo. Sám kníže dokonce přišel o svoji hlavu, když jej v boji obklíčili mongolští nepřátelé a tímto barbarským způsobem jej připravili o život. Je jedním z paradoxů dějin, že kdyby Jindřich počkal jen jeden den, mohl své síly spojit s vojskem českého krále Václava a bitva se mohla odehrát úplně jinak.

Přes Moravu do Uher

Mongolové se po boji u Lehnice obrátili na jih a postupovali rychle na Moravu. Když se Václav I. dozvěděl o porážce svého švagra Jindřicha, předpokládal, že Mongolové zamíří do Čech, na Prahu, a tak přesunul své vojsko, aby jim zatarasil cestu. Nepřátelé ale neměli v úmyslu naše země dobývat. Jejich

Václav I. se připravoval na mongolský vpád

postup Moravou byl velmi rychlý, odhaduje se na deset až čtrnáct dní. Pro venkov byl průchod tatarské armády jistě citelnou ránou, vojáci byli krutí a nikoho nešetřili, zároveň ale neexistují zprávy o nějaké větší bitvě. Dříve tradovaná zvěst o velké bitvě u Olomouce, kde byli Mongolové za přispění Panny Marie poraženi, se dnes (jak ještě uvidíme) považuje za mylnou a založenou na podvržených pramenech.

Mezitím jižní proud mongolské armády zdolal Karpaty a 11. dubna 1241 se odehrála velká bitva u Muhi, dříve pojmenovaná podle blízké řeky bitva na Slané. Postup rozvráceným Uherskem byl snadný, a když se později tyto oddíly spojily se severním křídlem přicházejícím z Moravy, nebylo pro ně dobytí Pešti žádný problém. Tažení pokračovalo i v roce 1242, kdy Mongolové pronásledovali prchajícího uherského krále Bélu IV. k Jadranu. Po několika měsících byli ale kvůli smrti velkého chána Ögedeje odvoláni zpět do Asie.

Neuskutečněná bitva

S mongolským vpádem na Moravu byla v minulosti spojena celá řada pověstí, které vedly historiky k mylným interpretacím. Asi nejznámější je pověst o bitvě u Olomouce. Poprvé se o ní zmiňuje již Dalimilova kronika sepsaná

Mongolové versus Tataři

Mongolové a Tataři jsou většinou považováni za představitele jednoho národa. Mongolové byli zástupci etnika, které ve Střední Asii vytvořilo velikou multietnickou říši. Tataři pak byli zástupci jednoho z dříve podmaněných národů, kteří byli pevně začleněni do mongolské říše i armády. Není zcela jasné, proč se v Evropě začalo používat spíše druhé pojmenování, tedy Tataři. Snad je to kvůli tomu, že už středověcí vzdělanci spojovali slovo Tatar se slovem Tartaros, které v řecké mytologii označovalo podsvětí nebo peklo.

Chán Ögedeje zahájil tažení Mongolů na západ

Roku 1237 vtrhla mongolská armáda do Ruska

Jezdecký portrét Václava I. z Gelnhausenova kodexu

Bočkova falza

Antonín Boček byl moravský archivář a historik. Jeho největším dílem bylo vydání prvních čtyř svazků edice pramenů k dějinám Moravy nazvané *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*. Toto obsáhlé dílo však bylo zatíženo nejen nekritickým přejímáním neprověřených údajů, ale i zcela vědomým zařazováním falz. Autor se tak snažil zaplnit mezery v pramenné základně pro studium středověkých dějin Moravy. Jedna skupina těchto falz se věnuje i mongolskému vpádu na Moravu, informuje o domnělé bitvě u Olomouce a o škodách napáchaných cizími vojsky. Na základě těchto smyšlených pramenů pak vznikl v českém dějepisce mylný obraz této události a trvalo až do 20. století, než byly všechny nepravdy odhaleny.

Antonín Boček vložil do svého díla mnoho nepodložených informací a falz

Mongolský vpád na Moravu na obraze Věnceslava Černého

Literatura

- Adámek, František: Tataři na Moravě. Olomouc 1999
 Craughwell, Thomas J.: Barbaři – jak jejich invaze ovlivnily moderní svět. Praha 2009
 Grollová, Ivana: Mongolové – pravníci Čingischána. Praha 2001
 Kovařík, Jiří: Rytířská krev II. Praha 2006
 Novotný, Václav: České dějiny, díl 1., část 3. Praha 1928

na počátku 14. století, nepříliš dlouho po mongolském vpádu. Dalimil ve svém textu píše:

„Jedni v Rusi Kyjova, města velikého, holuby dobychu, druzí krále uherského Běle pobichu, třetí vše Polsko pobichu a mnoho křesťan zbichu: Také před Olomúcem se stavichu a tu Tateri královicě ztratichu.“

Víme ale, že Dalimilova kronika není faktograficky příliš spolehlivá. Podobně pochybný pramen představuje i dějepisné dílo Václava Hájka z Libočan, který je autorem mnoha bludů z českých dějin. V případě mongolského vpádu uvedl podrobný popis události a jmenoval hrdinného obránce města Olomouce, jistého Jaroslava ze Šternberka. Dnes už víme, že je to fiktivní osobnost, ale v minulosti se o jeho existenci nejen že nepochybovalo, ale byl oslavován jako velký vlastenec a vojevůdce. Nejspíš z této zprávy Hájkovy kroniky vycházel Václav Hanka při sepisování slavného podvrhu, *Rukopisu Královédvorského*. Tam je bitvě u Olomouce věnována celá epická báseň, která praví:

Jaroslav ves ve krvi s ořem sbročen mečem Kublajevica zachváti, ot ramene šírem kyčlu protče, takož spade bezduch mezi mrchy. Zarachoce nad niem túlec s lukem. Uleče se ves lud Tatar lútých, otmetáše dřevce séhodlúhé, palováše tu, kto téci může tamo otkad slunce jasno vstává. by prosta Haná Tatar vrahov.

Mýtická bitva u Olomouce zrodila hrdinu Jaroslava

Se svou troškou do mlýna přispěl i další známý falsifikátor českých dějin – historik Antonín Boček (1802–1847). Do svého diplomatáře zahrnul i padělané listiny obsahující informace o škodách spáchaných Tatary. V současnosti už je jasné, že se na Moravě žádná velká bitva neodehrála a většina událostí zachycených v místních pověstech má původ až v o dekádu pozdějším vpádu uherských vojsk na Moravu. V armádě Bély IV. totiž byli i divočí Kumáni, kteří lidem svým vzhledem i jednáním Mongoly jistě neblaze připomínali.

Neoprávněný hrdina

Kdybychom měli shrnout roli českého krále při mongolském vpádu na Moravu, musíme bohužel upustit od dříve tradované verze, že to byl právě Václav I., kdo svými zbraněmi Mongoly z našich zemí vyhnal. K přímému boji mezi Václavovým vojskem a mongolskými oddíly vlastně vůbec nedošlo, jakkoliv k němu nebylo daleko. Českému králi však můžeme připsat k dobru alespoň důkladnou přípravu na nepřátelský vpád, a kdyby mu okolnosti přály, možná by byl dosáhl i oněch bitevních úspěchů, kterými ho dříve ověřila česká tradice. ■■■

Mgr. Silvie Šimordová

